

Бабанська О. В.
*асистент кафедри економічної теорії
та історії економічної думки
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Babanska O. V.
*Assistant of Economical Theory and
History of Economic Thought Department
Odessa I.I. Mechnikov National University*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ЄС: МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

CROSS-BORDER COOPERATION IN THE EU: OPERATION MECHANISM AND STAGES OF FORMATION

Анотація. У статті розглядаються сутність та елементи механізму функціонування транскордонного співробітництва країн-членів ЄС. Сутність поняття «механізм функціонування транскордонного співробітництва» розкривається через наявні ресурси процесу транскордонного співробітництва та характер зв'язку між ними. Як ресурси процесу транскордонного співробітництва виступають його правові основи, принципи, форми та інструменти, за допомогою яких досягаються кінцеві цілі суб'єктами, які беруть участь в цьому процесі. Прослідковано еволюцію п'яти етапів його становлення за критеріями рівня фактичного розвитку соціально-економічних відносин між суміжними територіями та розвитку нормативно-законодавчої бази транскордонного співробітництва в Європі. Визначальною рисою п'ятого етапу розвитку європейського транскордонного співробітництва, який розпочався в кінці 2013 р. і триває досі, є акцент на розробленні та втіленні в життя тих проектів транскордонного співробітництва, які відповідають політиці забезпечення згуртованості, послаблюють наслідки міграції (легальної та нелегальної), Брексіту та санкційної «війни» з Росією.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, ЄС, механізм функціонування транскордонного співробітництва, євро регіон, євроінтеграція.

Вступ та постановка проблеми. Основною ознакою сучасного розвитку світової економіки є суперечливе поєднання двох різновекторних процесів. З одного боку, продовжується, хоча і з тимчасовими відкатами (саме зараз настає черговий з них, проявом чого є пошук лідерами США в особі новообраного президента Дональда Трампа нової моделі розвитку американського капіталізму за рахунок повернення виробництва, значною мірою інноваційно-орієнтованого, в США) довгостроковий тренд посилення процесів економічної глобалізації, які якісно змінюють характер міжнародного економічного співробітництва, сприяють появі його нових форм, відродженню і розвитку наявних. З іншого боку, стрімкий поступ науково-технічного прогресу та розвиток високоєфективних логістичних моделей приводять до зростаючого загострення конкурентної боротьби на промисловому та споживчому ринках, що потребує від усіх суб'єктів світового господарства (від окремих компаній до країн та їх об'єднань загалом) пошуку та використання нових, специфічних для даного регіону і неспроможних до відтворення та копіювання в інших місцях, чинників для набуття та забезпечення своїх конкурентних позицій. В цих умовах разом з розвитком процесів глобалізації посилюються і тенденції до регіоналізму на макро-, мезо- і мікрорегіональному рівнях. Ці тенденції дають змогу обмежити негативні наслідки глобалізації і, що головне, забезпечити фактор стійкості розвитку економіки, хоч і в просторово обмеженому вимірі.

Для розвитку української економіки активна і рівноправна участь у сучасних процесах глобалізації і регіоналізації має надзвичайне значення з огляду на гео-економічне розташування України, багатовекторність її інтеграційних інтересів в співробітництві як з країнами Західної Європи, так і з пострадянськими країнами.

В цьому плані однією з найбільш ефективних форм міжнародного співробітництва, яка може послабити негативні політичні фактори зовнішньоекономічного середовища, є ефективне використання Україною механізму транскордонного економічного співробітництва з країнами-членами ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні проблеми функціонування механізму транскордонного співробітництва знайшли своє відображення в працях вітчизняних та закордонних науковців. Зокрема, історичні аспекти виникнення та розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах, сучасні тенденції його розвитку, інституційне забезпечення розглядаються Н.А. Мікулою і В.М. Толкованим [1], у фундаментальній монографії Ронжина Гуо досліджується практичний механізм транскордонного співробітництва, який дає змогу його суб'єктам вирішувати спільні проблеми на безконфліктних засадах [2]; фахівці із Маастрихтського університету, а саме М. Бракан та А. Хугенбу, визначили можливі напрями впливу референдуму в Нідерландах (квітень 2016 р.) на перспективи євроасоціації України [3]; закарпатські вчені В.П. Приходько, П.В. Токар, М.М. Палінчак протягом тривалого часу проводять соціально-економічні індексні дослідження ефективності механізму транскордонного співробітництва України із країнами-сусідами [4]. Нині існує нагальна потреба в системному, історично-методологічному аналізі практики транскордонного співробітництва країн-членів ЄС, за допомогою якого можливо визначити найбільш ефективні напрями його використання для потреб соціально-економічного розвитку України.

Метою роботи є визначення механізму функціонування транскордонного співробітництва країн-членів ЄС, його складових та етапів становлення.

Результати дослідження. Механізм функціонування транскордонного співробітництва відображає конкретні умови соціально-економічного розвитку суміжних територій різних держав і є частиною процесу транскордонного співробітництва, за допомогою якого його учасники мають змогу реалізувати свої соціально-економічні інтереси. В економічній науці трактування поняття «механізм» належить до числа одного із найбільш суперечливих, що заважає його повноцінному використанню в практиці

управління соціально-економічними процесами на всіх рівнях економічного життя. Подальший розгляд проблематики механізму функціонування транскордонного співробітництва в Європі потребує використання логічно несуперечливого поняття «механізм». Найбільш адекватним є таке його визначення: «це сукупність ресурсів економічного процесу і способів їх з'єднання» [5]. В цьому випадку ресурсами та зв'язком між ними виступає сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, а



Рис. 1. Механізм функціонування транскордонного співробітництва

само правових основ, принципів, форм та інструментів, за допомогою яких досягаються кінцеві цілі суб'єктів цього процесу. Загальна схема механізму функціонування транскордонного співробітництва представлена на рис. 1.

Становлення механізму транскордонного співробітництва пройшло певні етапи своєї еволюції, які необхідно враховувати під час розроблення стратегій розвитку транскордонного співробітництва для країн, які сьогодні активно залучаються до цього процесу. Умовно еволюцію етапів його становлення можна простежити за такими критеріями, як рівень фактичного розвитку соціально-економічних відносин між суміжними територіями та розвиток нормативно-законодавчої бази транскордонного співробітництва в Європі. За цими критеріями можна виділити такі етапи в становленні і розвитку транскордонного співробітництва в Європі.

Перший етап охоплює 60–70 рр. ХХ сторіччя. Для цього етапу характерним є розвиток реального транскордонного співробітництва між сусідніми територіями в більш простих формах, таких як, наприклад, прикордонна торгівля, прямі безпосередні контакти. Знаковою подією цього етапу було створення першого євро регіону «Єврегіо» в 1958 р. на кордоні ФРН і Нідерландів. Саме з цього часу починається інтенсивний процес розвитку євро регіонів. Протягом трьох десятиріч було розпочато 11 проєктів щодо їх створення. Особливостями цього етапу є те, що всі вони, за винятком найпершого – «Єврегіо», створювалися протягом 1971–1979 рр., тоді як протягом 1960-х рр. не було зареєстровано жодного проєкту, а також те, що більшість з них стосується Німеччини та країн Північної Європи. На цьому етапі ще не існує міжнародної законодавчої бази транскордонного співробітництва.

Часові рамки другого етапу обмежені 80-и рр. ХХ сторіччя. Цей етап характеризується інтенсивним розробленням законодавчої бази транскордонного співробітництва. Цей процес починається з прийняття в 1980 р. у Мадриді Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями [6]. З цього моменту сам термін «транскордонне співробітництво» отримує правовий статус. Крім цього, з'являється ще цілий ряд правових документів, які створили міцну законодавчу базу для розвитку цього процесу. Перш за все це стосується так званого Шенгенського договору «Про скасування паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу», первинно підписаного 14 червня 1985 р. сімома європейськими державами, згідно з положеннями якого суттєво полегшувалось пересування громадян між європейськими країнами. В цей період створено 6 євро регіонів (також головним чином в країнах Північної Європи).

Потрібно також враховувати і ту обставину, що саме з кінця 80-х рр. розпочинає втілюватися в життя системний підхід до впровадження в діяльність інститутів ЄС так званої політики забезпечення згуртованості (cohesion policy), метою якої, згідно зі статтею 158 Договору про ЄС, є «зменшення розриву між рівнями розвитку різних регіонів, а також відсталості найменш розвинутих регіонів або островів, включаючи і сільські місцевості» [7, с. 343]. У 1986 р. Іспанія та Португалія ввійшли до складу ЄС, що наочно засвідчило близький старт функціонування по-справжньому єдиної Європи, неодмінною ознакою якої є наявність спільного ринку із вільним обігом товарів, капіталу та робочої сили.

Проте, на відміну від первісних часів становлення європейської економічної інтеграції, які припали на 60-і рр. ХХ сторіччя, яка відбувалася у взаємодії приблизно однакових за своїм розвитком країн та в період

сильного економічного підйому, в 90-і рр. ситуація виглядала по-іншому. По-перше, в капіталістичних країнах Європи спостерігалися низькі темпи зростання економіки, що було обумовлено значною мірою рестрикційною монетарною та бюджетною політикою, спрямованою на зменшення сукупного попиту, що мало привести до зменшення темпів інфляції.

По-друге, в цей період посилювалися тенденції до нерівномірності соціально-економічного та політичного розвитку європейських капіталістичних країн, які наочно виявилися в різних моделях участі держави в економічному житті країни. За таких обставин і була запропонована політика забезпечення згуртованості європейських країн та їх регіонів, на що прямо вказує розділ V «Економічна і соціальна згуртованість» Єдиного європейського акту, який був підписаний 1986 р. та набув чинності у 1987 р. [8]. Цим документом наявна на той час секторальна та макроекономічна політика ЄС була доповнена політикою територіального розвитку, для чого утворювалася низка спеціалізованих фондів, за рахунок яких саме і фінансувалися заходи щодо забезпечення економічної та соціальної згуртованості між різними регіонами, зокрема прикордонними.

Третій етап розвитку європейського транскордонного співробітництва охоплює проміжок часу з 1990-х по середину 2000-х рр., який можна з повним правом описати як етап його супердинамічного розвитку, оскільки було створено 53 євро регіони. Для цього етапу характерним є значне географічне розширення меж транскордонного співробітництва, пов'язане із вступом в ЄС менш розвинутих країн, а також залученням до цього процесу країн колишнього Радянського Союзу. В цей період з'являються нові форми ТКС, розвиваються більш ефективні форми органів ТКС. Транскордонне співробітництво стає невід'ємним елементом регіональної економічної політики країн Європи.

Бурхливий розвиток транскордонного співробітництва пов'язаний з двома чинниками. Перш за все з капіталістичним вектором трансформації європейських соціалістичних країн та розпадом СРСР. Якщо в 70-80-х рр. ХХ сторіччя євро регіони розглядалися як «інструменти для більш тісного співробітництва в межах ЄС, то в 1990-х рр. вони «перетворились на інструменти з підготовки для вступу в Європейський Союз» [9]. Так, протягом 1991–1995 рр. було створено 12 євро регіонів з участю Німеччини, Чеської Республіки, Польщі, Фінляндії, Норвегії, Росії, Швеції, Угорщини, Румунії, Словенії, України, Австрії, Словаччини, Білорусії. Надаючи великого політичного значення успіху ринкових реформ в ексоціалістичних країнах, правлячі кола країн Заходу започаткували низку широкомасштабних програм фінансової та технічної допомоги колишнім соціалістичним країнам з боку Європейського Союзу, а саме програм ФАРЕ, САПАРД, ІСПА та ТАСІС.

З середини 2000-х рр. (приблизно з 2006 р.) і до кінця 2013 р. тривав четвертий етап розвитку європейського транскордонного співробітництва. Його основними рисами є використання досить складних інструментів територіального транскордонного співробітництва та запровадження спеціальної програми «Східного партнерства». Необхідність ефективного використання ресурсів, спрямованих Європейським Союзом на реалізацію політики щодо структурних, регіональних та вирівнюючих реформ в регіонах та країнах ЄС, привела до розроблення низки спеціальних програм, ініціатив та інструментів. Першими з них стали європейські угруповання територіального співробітництва ЄУТС (European Grouping of

Territorial Cooperation, EGTC), які були запроваджені в дію директивою ЄС від 5 липня 2006 р. № 1082/2006 [10]. За допомогою ЄУТС набувають юридичного статусу різноманітні транскордонні коопераційні проекти, для чого в кожному з них передбачено функціонування асамблеї, яка формується з представників сторін проекту, та директора, який безпосередньо керує його виконанням. Законодавчо проект підпадає під регулювання тієї країни, де зареєстровано його дирекцію. Таким чином, ЄУТС надає необхідних правових форм міжрегіональному співробітництву загалом і транскордонному зокрема.

В рамках ЄС в цей час також було започатковано окремі механізми для реалізації такого важливого напрямку європейської співпраці в межах програм транскордонного співробітництва, як вирівнюючі реформи. Суть цих реформ полягає у всебічному сприянні так званій Європейській територіальній кооперації, ЄТК (European Territorial Cooperation, ETC), яка є головним механізмом досягнення цілей політики вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів в країнах-членах ЄС [11]. В ЄТК розрізняють напрями транскордонного (57 програм), міждержавного (13 програм) та міжрегіонального (1 програма) співробітництва, а також 3 мережіві підтримуючі програми. Програми транскордонного співробітництва призначені для стимулювання потужного соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів країн-членів ЄС. В цей період також започатковані програми, які спрямовані на співробітництво між регіонами країн-членів ЄС та регіонами країн-кандидатів на членство в ЄС (так званий Instrument for Preaccession Assistance (IPA)), а також на співробітництво між регіонами країн-членів ЄС та регіонами країн-сусідів (так званий European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI)). Розвиток транскордонного співробітництва України та країн-членів ЄС відбувався в рамках програми ENPI. Діяла також програма «Східного партнерства».

П'ятий етап розвитку європейського транскордонного співробітництва розпочався з кінця 2013 р. і триває досі. Його визначальною характерною рисою є врахування під час розроблення та втілення в життя проектів транскордонного співробітництва таких чинників. По-перше, суттєва модернізація відбувається в принципах та підходах реалізації самої політики транскордонного співробітництва, розрахованої на період 2014–2020 рр. Пріоритет надаватиметься проектам, які найбільшою мірою відповідають оновленій політиці забезпечення згуртованості, зокрема тим з них, які спрямовані на «інтегральний розвиток територій, посилення транскордонного співробітництва» [12]. Передбачаються суттєве збільшення фінансування на ці цілі, а також його тісна ув'язка із засадничими документами розвитку ЄС, зокрема із стратегією «Європа – 2020», прийнятою навесні 2010 р., яка передбачає першочергову орієнтацію зусиль європейського співтовариства на забезпечення економічного зростання за рахунок знань та інновацій; дотримання принципів сталого розвитку, високих рівнів зайнятості та соціального забезпечення громадян за рахунок суспільної і територіальної узгодженості. З цією метою потрібно «прискорити реалізацію стратегічних проектів з високою доданою європейською вартістю, необхідних для вирішення невідкладних проблем, зокрема в транскордонній сфері та у внутрішніх модальних вузлах (міста, порти, логістичні платформи)» [13].

По-друге, сплеск у 2015–2016 рр. масової міграції до Європи, як легальної, так і нелегальної, привів до виникнення та повномасштабного розгортання так званої Європейської міграційної кризи, яка виявилася найбільшою в Європі з часів Другої світової війни. Так, чисельність поданих в ЄС у 2015 р. клопотань про притулок перевищила 1,1 млн., що майже вдвічі більше, ніж у 2014 р., втричі більше, ніж у 2013 р., а чисельність затриманих під час спроби незаконного перетину кордону перевищила 1,8 млн., що майже у 8 разів більше, ніж у 2014 р. [14]. З метою оперативного реагування на його вирішення Європейська Комісія розробила низку заходів, серед яких слід назвати такі, як «дієва система прийому та розміщення шукачів притулку; нова європейська політика щодо легальної міграції; рішуча боротьба з нелегальною імміграцією та торгівлею людьми; забезпечення безпеки зовнішніх кордонів ЄС» [14]. Більш жорстким контроль став і на внутрішніх кордонах ЄС, що негативно вплинуло на функціонування низки транскордонних проектів. Зокрема, час проїзду між Копенгагеном та шведським містом Мальме у зв'язку із паспортним контролем збільшився вдвічі – замість 34 хвилин подорож для майже 15 тисяч громадян сусідніх країн, які щодня їздять на роботу та додому, може тривати до години і 20 хвилин [15]. Такі обставини суттєво зменшують ефективність праці робітників, зайнятих в транскордонному інноваційному кластері біотехнологій «Регіон Оресунд» (Öresund Science Region).

По-третє, складнощі в розвитку транскордонного співробітництва в цей період обумовлюються суттєвим наростанням внутрішніх протиріч між європейськими країнами, які стосуються майбутнього ЄС, та зовнішніх протиріч між ЄС та Росією. Найбільш яскравим проявом перших з них став ініційований Великобританією процес її виходу із складу ЄС (так званий Брексіт). Зовнішні протиріччя головним чином стосуються санкцій, які ЄС застосував до Росії у зв'язку із приєднанням до неї Криму.

Четвертим чинником, який обумовив нові характеристики в розвитку транскордонного співробітництва в цей період, є конкретні заходи з підготовки Угоди про співпрацю України та ЄС і наступні події, викликані територіальними змінами кордонів України, суспільно-громадянськими заворушеннями та військовими діями на Сході України. Транскордонне співробітництво України зі своїми сусідами в цей період характеризується такими трендами: згорання співробітництва із Росією на північно-східному кордоні та активна конфронтація на кордоні із АР Крим; обережне продовження із Білорусією, особливо в тих регіонах, де учасниками є представники Росії, посилення на західних та південних кордонах (крім кордонів із Росією).

Висновки. Визначення сутності механізму функціонування транскордонного співробітництва країн-членів ЄС дало можливість встановити його складові, тобто правові основи, принципи, форми та інструменти, за допомогою яких досягаються кінцеві цілі його суб'єктів. За критеріями рівня фактичного розвитку соціально-економічних відносин між суміжними територіями та розвитку нормативно-законодавчої бази транскордонного співробітництва в Європі прослідковано еволюцію п'яти етапів його становлення. Особлива увага суб'єктами транскордонного співробітництва в Україні має бути приділена тенденціям, які складаються в межах п'ятого етапу, оскільки низка з них несе загрози для успішної реалізації євроінтеграційного вектору розвитку вітчизняної економіки.

Список використаних джерел:

1. Мікула Н.А., Транскордонне співробітництво : [посібник] / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К. : Крамар, 2011. – 259 с.
2. Guo R. Cross-Border Management: Theory, Method and Application / R. Guo. – Springer-Verlag Berlin and Heidelberg GmbH & Co. KG, 2015. – 440 p.
3. Brkan M. The Dutch referendum on the EU / Ukraine association agreement: What will the impact be? / M. Brkan, A. Hoogenboom // EU Law Analysis blog. – 2016. – April [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/en/publications/the-dutch-referendum-on-the-euukraine-association-agreement-what-will-the-impact-be.htm>.
4. Токар П. Нові реалії сучасних кордонів: соціолого-політологічний аналіз : [монографія] / П. Токар. – Ужгород : Ужгородська міська друкарня, 2008. – 320 с.
5. Посібник із індексації та моніторингу транскордонного співробітництва. – Ужгород, 2012. – 80 с.
6. Чаленко А.В. О неопределенности термина «механизм» в экономических исследованиях / А.В. Чаленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kapital-rus.ru/articles/article/176697>.
7. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 р.) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 9. – С. 200. – Ст. 585. – Код акту 35386/2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_106/print1424004849515928.
8. International Handbook on the Economics of Integration, Volume III Factor Mobility, Agriculture, Environment and Quantitative Studies Edited by Miroslav N. Jovanovi, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland and Global Studies Institute, University of Geneva, Switzerland 2011. 496 p.
9. Single European Act Official Journal of the European Communities, L 169, 29 June 1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL&from=EN>.
10. Pasi P. 2007. Euroregions as micro-models of European integration. In Euroregions – the Alps–Adriatic context, ed. J. Langer, 73–9. Frankfurt am Main: Peter Lang. – P. 76.
11. Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082\(2006\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082(2006)_en.pdf).
12. INTERACT Homepage ETC European Territorial Cooperation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.interact-eu.net/etc_2014/european_territorial_cooperation/486/14849.
13. EU Cohesion Policy: The key elements of the reform (p. 35) from Investing in regions: The reformed EU Cohesion Policy 2014-2020 Investing in regions: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/presentation_final_en.ppt.
14. Brussels, 3.3.2010 COM (2010) 2020 final Communication from the Commission Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth p. 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.
15. Малиновська О.А. Міграційна криза в Європі: пошуки шляхів розв’язання та наслідки для України : аналітична записка / О.А. Малиновська // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2016. – № 30. Серія «Соціальна політика» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2266>.
16. Брабант М. Контроль на границі с Данією: поворот в міграційній політиці Стокгольма / М. Брабант, О. Мищенко // DW. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dw.com/p/1HXpF>.

Анотація. В статті розглядаються сутність і елементи механізму функціонування трансграничного співробітництва країн-членів ЄС. Сутність поняття «механізм функціонування трансграничного співробітництва» розкривається через існуючі ресурси процесу трансграничного співробітництва і характер зв'язку між ними. В якості ресурсів трансграничного співробітництва виступають його правові основи, принципи, форми і інструменти, з допомогою яких досягаються кінцеві цілі суб'єктами, які беруть участь в цьому процесі. Прослідковано еволюцію п'яти етапів його становлення за критеріями рівня фактичного розвитку соціально-економічних відносин між сусідніми територіями і розвитку нормативно-законодавчої бази трансграничного співробітництва в Європі. Визначальною рисою п'ятого етапу розвитку європейського трансграничного співробітництва, яке почалося в кінці 2013 г. і триває до сих пор, є акцент на розробку і впровадження в життя тих проектів трансграничного співробітництва, які відповідають політиці забезпечення єдності, послабляють наслідки міграції (легальної і нелегальної), Брексіта і санкційної «війни» з Росією.

Ключові слова: трансграничне співробітництво, ЄС, механізм функціонування трансграничного співробітництва, європейський регіон, євроінтеграція.

Summary. The essence and elements of the operation mechanism of cross-border cooperation among the member states of the EU are being analyzed in the article. The essence of the concept “the operation mechanism of cross-border cooperation” is revealed through the available resources of cross-border cooperation process and the character of relationship between them. Among the resources of transborder cooperation process are its legal basis, principles, forms and instruments by which the end objectives are achieved by the subjects participating in this process. The evolution of the 5 stages of mechanism formation of cross-border cooperation in Europe can be seen according to the following criteria - the actual level of social and economic relations between the neighboring territories and the development of regulatory and legislative base. Defining feature of the last, fifth stage of the European cross-border cooperation (began in the end of 2013) is the emphasis on the development and implementation of projects of the cross-border cooperation which correspond to the policy of the unity assurance, weaken the consequences of migration (legal and illegal), of Brexit and sanctioned “war” with Russia.

Key words: cross-border cooperation, EU, operation mechanism of cross-border cooperation, European region, European integration.